02/10/2022

«Η Μαρτυρία της Εκκλησίας μέσα από την εμπειρία ενός Ιεράρχου”: Οι προκλήσεις του Αρχιεπισκόπου Ιερωνύμου τα τελευταία 40 χρόνια

Αυτοκέφαλες Εκκλησίες / Εκκλησία της Ελλάδος

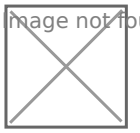

Συνέρχεται από την Τρίτη 4 έως και την Παρασκευή 7 Οκτωβρίου 2022, στην ετήσια Τακτική Σύγκλησή Της, η Ιερά Σύνοδος της Ιεραρχίας της Εκκλησίας της Ελλάδος Συνοδικό Μέγαρο.

Όπως αναφέρεται στη σχετική ανακοίνωση, κατά την πρώτη των εργασιών της Συνόδου αναμένεται μεταξύ άλλων η **εισήγηση του Αρχιεπισκόπου Αθηνών και πάσης Ελλάδος κ.κ. Ιερωνύμου** με θέμα*: «Η Μαρτυρία της Εκκλησίας κατά τις τελευταίες δεκαετίες μέσα από την εμπειρία ενός Ιεράρχου»*. Θα ακολουθήσει συζήτηση επ’ αυτής και θα εξαχθούν συμπεράσματα.

Η αλήθεια είναι ότι στα χρόνια που ακολούθησαν από την εκλογή του **Μακαριωτάτου στην Μητρόπολη Θηβών και Λεβαδείας το 1981**, οι προκλήσεις για την Εκκλησία ήταν πολλές και οι σχέσεις με την Πολιτεία συχνά δοκιμάστηκαν.

Ας δούμε όμως, μερικά από τα σημαντικά γεγονότα που σημάδεψαν αυτή τη σχέση τα τελευταία σαράντα χρόνια.

Ο νόμος Τρίτση και η μοναστηριακή περιουσία

Στις 12 Μαρτίου 1987 κατατέθηκε στη Βουλή ο **νόμος Τρίτση,** προκαλώντας μια κρίση που κράτησε δύο χρόνια.

Η αρχή ωστόσο, ήταν δύο χρόνια νωρίτερα όταν ο τότε **υπουργός Παιδείας Απόστολος Κακλαμάνης** κατέθεσε στη Βουλή (14.10.1985), νομοσχέδιο για τη *«ρύθμιση θεμάτων μοναστηριακής περιουσίας».*

Οι διατάξεις του νομοσχεδίου συζητήθηκαν στην Ιεραρχία της Εκκλησίας της Ελλάδος (18,19,20 Νοεμβρίου), η οποία αποφάσισε να στείλει υπόμνημα στον πρωθυπουργό **Ανδρέα Παπανδρέου,** με το οποίο, διαμαρτυρόταν *«δια την ενέργειαν της κυβερνήσεως να προσέλθη εν αγνοία αυτής εις την σύνταξιν και κατάθεσιν του εν λόγω νομοσχεδίου, διότι κάτω από την μονομερή αυτήν πράξιν διαβλέπει τον κίνδυνον προστριβών μεταξύ Εκκλησίας και Πολιτείας, πράγμα το οποίον απεύχεται , αλλά και αποκρούει».*

Στις 22 Φεβρουαρίου ο **Ανδρέας Παπανδρέου** παραλαμβάνει υπόμνημα, με το οποίο η Εκκλησία δηλώνει έτοιμη να παραχωρήσει τα 4/5 της δασικής και μοναστηριακής περιουσίας που διαχειριζόταν ο Οργανισμός Διαχείρισης Εκκλησιαστικής Περιουσίας-ΟΔΕΠ (η λεγόμενη ρευστοποιητέα), καθώς και τα 4/5 των εκτάσεων των μονών που ανήκαν σε αυτές, με ανταλλάγματα την εξασφάλιση της κυριότητας των εκτάσεων που θα παρέμεναν στην Εκκλησία, την κατάργηση της εισφοράς του 35% των ναών κ.λπ. Ειδικότερα για τις εκτάσεις μεγάλης αξίας της Αττικής (π.χ. Βουλιαγμένη) προτεινόταν η «ανάπτυξή τους εν συνεργασία Εκκλησίας και Πολιτείας».

Η πρόταση για σύμφωνο διάρκειας 100 ετών

Στις θέσεις της Εκκλησίας απαντά εννέα μήνες μετά, τον Αύγουστο του 1986, ο νέος υπουργός Παιδείας **Αντώνης Τρίτσης,** προτείνοντας δύο εναλλακτικές λύσεις:

Το σχέδιο Συμφωνίας, που πρότεινε ο **Αντώνης Τρίτσης,** είχε διάρκεια 100 χρόνων και αφορούσε την ανάπτυξη της εκκλησιαστικής περιουσίας και αξιοποίησή της από τους αγροτικούς συνεταιρισμούς, που θα απέδιδαν 10% στην Εκκλησία και 5% στο κράτος. Ο Τρίτσης πρότεινε, μάλιστα, να παραχωρήσει η Εκκλησία τη μη αστική της περιουσία στην Πολιτεία.

Ακολούθησαν αλλεπάλληλες επαφές της τετραμελούς επιτροπής Μητροπολιτών που είχε ορίσει η **Ιεραρχία** (ο νυν αρχιεπίσκοπος και τότε μητροπολίτης Θηβών κ. Ιερώνυμος, ο τότε μητροπολίτης Δημητριάδος και μετέπειτα αρχιεπίσκοπος Χριστόδουλος, ο νυν μητροπολίτης **Θεσσαλονίκης Άνθιμος** τότε μητροπολίτης Αλεξανδρουπόλεως και ο **τότε μητροπολίτης Τρίκκης Αλέξιος**) με τον υπουργό Παιδείας, οι οποίες, όμως, κατέληξαν σε αδιέξοδο.

Οι αντιδράσεις ήταν έντονες. Ο **Αντώνης Τρίτσης** επιμένει και δεν δέχεται καμία υποχώρηση. Στις 12 Μαρτίου του 1987 φέρνει στη Βουλή νομοσχέδιο για τη μοναστηριακή περιουσία, το οποίο περιελάμβανε διατάξεις που προέβλεπαν τη συμμετοχή λαϊκών στα μητροπολιτικά και εκκλησιαστικά συμβούλια.

Στις 19 Μαρτίου 1987 η Ιεραρχία ανακοινώνει συλλαλητήρια σε όλη την Ελλάδα και ταυτόχρονα ενημερώνει το Παγκόσμιο Συμβούλιο Εκκλησιών. Μάλιστα, αποφασίζει να απέχει από τη δοξολογία της 25ης Μαρτίου. Τελικά, παρά τις αντιδράσεις, ο νόμος 1700/1987 που αφορούσε ρύθμιση θεμάτων της εκκλησιαστικής περιουσίας,ψηφίστηκε στις 2 Απριλίου, ωστόσο, δεν εφαρμόστηκε ποτέ. Λίγο αργότερα, ο Αντώνης Τρίτσης παραιτείται.

Η απόφαση του Ευρωπαικού Δικαστηρίου

Τη σύμβαση υπέγραψαν 149 μοναστήρια. Κανένα όμως από αυτά δεν ήταν μεγάλο. Οκτώ μονές με τεράστια περιουσία (όπως η μονή Πετράκη) προσέφυγαν στην **Επιτροπή Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων του Συμβουλίου της Ευρώπης** που παρέπεμψε την υπόθεση στο Ευρωπαϊκό Δικαστήριο, το οποίο με τη σειρά του έκρινε ότι ο επίμαχος νόμος παραβιάζει το Πρωτόκολλο και το **Κοινοτικό Δίκαιο** και το ελληνικό κράτος πρέπει να αποζημιώσει τις θιγόμενες μονές. Έτσι ο νόμος έγινε ανεφάρμοστος…

Οι ταυτότητες
Ένα μόλις μήνα μετά τις εκλογές, τις οποίες κέρδισε με διαφορά μιας ποσοστιαίας μονάδας το ΠΑΣΟΚ, στις 8 Μαΐου του 2000, ο τότε υπουργός δικαιοσύνης **Μιχάλης Σταθόπουλος** δηλώνει πως η αναγραφή του θρησκεύματος στις αστυνομικές ταυτότητες είναι αντίθετη με το νόμο 2472/1997 για την προστασία των προσώπων από την επεξεργασία προσωπικών δεδομένων.

Η δήλωση αυτή άνοιξε τον ασκό του Αιόλου, με τον **Αρχιεπίσκοπο Χριστόδουλο** να αντιτάσσεται σθεναρά στις προθέσεις της κυβέρνησης.

Ο **Αρχιεπίσκοπος** αιτήθηκε της προαιρετικής αναγραφής του θρησκεύματος, ωστόσο η επικεφαλής επιτροπή για τις ευρωπαϊκές οδηγίες, απέρριψε το αίτημα αυτό για τις νέες ταυτότητες. Η αντίδραση της Εκκλησίας ήταν άμεση. Ο **Αρχιεπίσκοπος** συγκάλεσε την **Ιερά Σύνοδο της Εκκλησίας της Ελλάδας**, η οποία αποφάσισε να οργανώσει δύο μαζικές διαδηλώσεις στις 14 Ιουλίου 2000 στη Θεσσαλονίκη και στις 21 Ιουλίου 2000 στην Αθήνα. Καθ’ όλη τη διάρκεια αυτής της σύγκρουσης εκκλησίας – κράτους ο Αρχιεπίσκοπος επέμενε πως ο σκοπός της διαμαρτυρίας δεν ήταν πολιτικός, όπως ισχυρίζονταν οι επικριτές. Στη δημόσια ομιλία του στη διαδήλωση της Θεσσαλονίκης, ο Αρχιεπίσκοπος υιοθέτησε το

σλόγκαν των διαδηλωτών πως «Ελλάδα σημαίνει Ορθοδοξία».

Η **Ιερά Σύνοδος της Εκκλησίας της Ελλάδας** ξεκίνησε τη συγκέντρωση υπογραφών σε εθνικό επίπεδο, με σκοπό να αναγκάσει την κυβέρνηση να προβεί σε δημοψήφισμα αναφορικά με το ζήτημα των ταυτοτήτων.

Τότε με άρθρο του στην Καθημερινή ο **Μακαριώτατος κ. Ιερώνυμος** (τότε **Μητροπολίτης Θηβών και Λεβαδείας**) έγραφε: *" Τίθεται το θέμα των ταυτοτήτων; Η ταυτότητα με εκφράζει και έκφρασή μου δεν είναι μόνον το ύψος, το χρώμα των οφθαλμών η των μαλλιών μου. Τον προσδιορισμό της ταυτότητας μου θα τον δώσω εγώ, αξιολογώντας την παραδοσή μου, τις συνθήκες, τις σκοπιμότητες και τις προοπτικές. Η Πολιτεία έχει υποχρέωση να σεβασθεί την επιλογή μου να γραφεί στην ταυτότητά μου το θρήσκευμά μου, όπως αντιστοίχως έχει υποχρέωση να σεβασθεί και την επιλογή του συμπολίτη μου, που σκέπτεται διαφορετικά"*

Επίσης με συνέντευξή του στο ραδιόφωνο του Αντ1 έλεγε χαρακτηριστικά: *"Να αναγράφεται σε μένα που το θέλω. Διότι εγώ εκτιμώ όχι μόνο εκείνα που εκτιμάει κάποιος άλλος, εκτιμώ τις συγκυρίες, εκτιμώ την παράδοσή μου, εκτιμώ και τις σκοπιμότητες διότι υπάρχουν σκοπιμότητες γύρω από κάθε πράξη. Επομένως θέλω η πολιτεία να με σεβαστεί και να αναγράψει το θρήσκευμα. Όπως όμως η θέση μου η ξεκάθαρη είναι ότι η πολιτεία πρέπει να σεβαστεί και την επιλογή εκείνων που δεν θέλουν να αναγράψουν το θρήσκευμα. Δεν μπορεί να υποχρεώσει ούτε εμένα ούτε τον άλλο σε μια θέληση ψυχρή. Εκείνοι που θέλουν να γραφτεί το θρήσκευμα στην ταυτότητα πρέπει, κατά την άποψή μου, να γραφτεί· και εκείνοι που θα πουν δεν θέλω, να μη γραφτεί."*

Τα Θρησκευτικά και ο Φίλης

Η μεγάλη μάχη δίνεται το 2016 με τις αλλαγές του τότε υπουργού Παιδείας και Θρησκευμάτων **Νίκου Φίλη** στο μάθημα Θρησκευτικών. Για «απαράδεκτα και επικίνδυνα νέα προγράμματα του υπουργείου Παιδείας» έκανε λόγο ο Αρχιεπίσκοπος Ιερώνυμος, για «ακατανόητη αντιδικία και κινδυνολογία», μιλούσε ο **Νίκος Φίλης.** Η μάχη έληξε προς όφελος της εκκλησίας με την αποπομπή **Φίλη** από τη θέση του υπουργού Παιδεία και με την απόφαση του **ΣτΕ** ότι η αλλαγές στο μάθημα των Θρησκευτικών είναι αντισυνταγματικές.

2018: Συνταγματική Αναθεώρηση

Ακολούθησε δύο χρόνια αργότερα η πρόταση της κυβέρνησης Τσίπρα για τη Συνταγματική Αναθεώρηση που επιχειρεί να φέρει «διακριτότητα» στις σχέσεις

Κράτους – Εκκλησίας, με την αλλαγή των άρθρων 3, 13, 33 και 59 του Συντάγματος. Ο Αρχιεπίσκοπος Ιερώνυμος από την πλευρά του, στο πρώτο του σχόλιο για τις προτάσεις της κυβέρνησης, λέει ότι δεν καταλαβαίνει τι θέλει να πει ο πρωθυπουργός με το «θρησκευτικά ουδέτερος».

Ωστόσο στην **Ολομέλεια της Βουλής** το 2019, οι προτάσεις αυτές δεν εξσφάλισαν την απαιτούμενη πλειοψηφία. Δεν αλλάζει το άρθρο 3 και ούτε αναθεωρούνται οι 3 παράγραφοι του είχε δηλώσει τότε μετά την ολοκλήρωση της ψηφοφορίας ο Πρόεδρος της Βουλής κ. Κωνσταντίνος Τασούλας. Με βάση την ανακοίνωση του για την παρ. 1 του άρθρου 3 83 ψήφισαν υπέρ της αναθεώρησης 190 όχι και 24 παρών, για την παρ.2 του εν λόγω άρθρου 85 ψήφισαν υπέρ της αναθεώρησης, 190 όχι και 22 παρών. Για την παρ. 3 του άρθρου 3 124 ναι, 170 όχι και 3 παρών.

Τέλος, όσον αφορά την αναθεώρηση του όρου *“Επικρατούσα Θρησκεία”* του άρθρου 3 ψήφισαν 83 ναι, 187 όχι και 27 παρών.

Ως εκ τούτου δεν πέρασε η πρόταση του **ΣΥΡΙΖΑ** περί θρησκευτικής ουδετερότητας και παραμένει ότι Επικρατούσα θρησκεία στην Ελλάδα είναι η θρησκεία της Ανατολικής Ορθόδοξης Εκκλησίας του Χριστού.

Η πλειοψηφία απέρριψε επίσης την αναθεώρηση των άρθρων 13, 33 και 59 σχετικά με την κατοχύρωση της θρησκευτικής ουδετερότητας του κράτους, τον πολιτικό όρκο και τις διακριτές σχέσεις Κράτους-Εκκλησίας.

Πανδημία

Η πανδημία της COVID-19 έφερε σημαντικές αλλαγές στις ζωές όλων μας. Η **Πολιτεία** προχώρησε στη λήψη μέτρων, συχνά αντιδημοφιλών, τα οποία δοκίμασαν τη σχέση της και με την **Εκκλησία**. Η τελευταία, μάλιστα, αναγκάστηκε να αναζητήσει τον δικό της βηματισμό και να διαχειριστεί την πανδημία τόσο σε σχέση με την **Πολιτεία** και τα περιοριστικά της μέτρα, όσο και αναφορικά με το ποίμνιό της, το οποίο έπρεπε να πειστεί για την αναγκαιότητά τους.